

НАРКОЗЛОЧИННІСТЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Рогаль О. О.
студент 5-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»

Ключові слова: наркозлочинність, боротьба, наркотичні засоби, незаконний обіг наркотичних засобів.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що протидія наркозлочинності є однією з найгостріших соціальних і правових проблем України. Щороку в Україні реєструється значна кількість злочинів у сфері обігу наркотиків: 2006-64630, 2007 – 63838, 2008 – 63666, 2009 – 57878, 2010 – 56878, 2011 - 53206, 2012 – 45322, зменшення кількості цих злочинів не завжди пов'язана з успішною роботою правоохоронних органів, а може пов'язуватись з корумпованістю та причетністю високопосадовців до протизаконної діяльності. Їх питома вага до загальної кількості злочинів перевищує 10%, вони є другими за чисельністю після злочинів проти власності, а з урахуванням їх латентності можна вважати, що вони посідають перше місце [3, с.179].

За статистикою МВС України кількість наркозалежних, що офіційно перебувають на обліку, перевищила 150 тисяч. Однак на думку фахівців, у нашій державі їх понад мільйон. Кожної доби від наркоманії помирають 20 осіб [4].

Аналіз криміногенної ситуації у сфері незаконного обігу наркотичних засобів свідчить про те, що наркозлочинності притаманні організовані форми. Так, з 6,1 тисячі виявлених наркозбутчиків 42,6 % скоювали злочини у групі.

У результаті протидії організованій наркозлочинності минулого 2014 року міліцією викрито 68 злочинних угруповань. До складу зазначених угруповань входило 157 осіб, яких викрито у скоєнні 640 злочинів.

З кожним роком статистика поширення наркоманії серед українців «малює» для нас все більш невтішні картини: кількість залежних від «кайфу» зростає в середньому на 10-15 тисяч осіб. Нині на медичних обліках їх перебуває майже 180 тисяч, а в полі зору міліції – понад півмільйона таких людей. Найбільша кількість наркоспоживачів спостерігається на півдні та сході України. І хоч наркотизація суспільства відбувається в основному за рахунок промислово розвинених регіонів, викликає занепокоєння збільшення залежних людей майже у двічі в сільській місцевості. [9, с.76].

Хотілося б відзначити, що Україна через вигідне географічне розташування і розвинуту транспортну інфраструктуру вже давно розглядається міжнародними наркоділками, як ласий маршрут для їхніх оборудок. Приміром, її використовують для транспортування афганського героїну на ринки Центральної та Західної Європи, а також внутрішнього ринку за допомогою північного відгалуження «Балканського шляху» та південного «Шовкового шляху». Факти вилучення великих партій героїну свідчать про

діючі контрабандні зони у морських портах України. У зв'язку з цим департамент БНОН тісно взаємодіє із міністерством внутрішніх справ Туреччини. За останні роки нами проведено 5 спільних операцій, внаслідок яких затримано 13 членів злочинних груп та вилучено 506 кг героїну[7,с.55].

Зловживання наркотичними засобами та їх незаконний збут набули в останнє десятиріччя глобального масштабу і найсерйознішим чином відбиваються на соціально-психологічній атмосфері в суспільстві, негативно впливають на економіку, політику та правопорядок. Детермінанти такого злочинного явища виступають як соціальна, так й економічна нестабільність, що полягає у низькій соціальній культурі та фінансовій залежності. Тобто поширення наркоманії та наркобізнесу проявляється майже в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Виходячи з вищенаведеного метою та завданням дослідження теми є вивченні об'єктивних ознак злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин.

Предмет дослідження складають кримінологічна характеристика, детермінація й попередження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин.

У різний час вивченню проблем, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, займалося чимало вітчизняних і зарубіжних учених різних галузей знань. Проблемами кримінальної відповідальності й покарання за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів присвячені роботи Л.М. Анісімова, Ю.В. Бауліна, Л.Ф. Дадерка, С.П. Дідківської, І.П. Лановенка, А.А. Музики, Ю.В. Олександрова, М.П. Селіванова, В.М. Смітієнка, Є.В. Фесенка, М.С. Хруппи та ін. Окремі кримінологічні аспекти протидії наркотичній злочинності знайшли відображення у працях А.О. Габіані, Е.Г. Гасанова, Я.І. Гілінського, В.М. Дрьоміна, А.П. Закалюка, О.Г. Кальмана, О.М. Костенка, О.Г. Кулика, В.І. Шакуна, Г.Й. Шнайдера, О.Ю. Шостко та ін.[6,с.17].

Протягом останніх років в Україні було прийнято багато нормативних актів, пов'язаних з регулюванням суспільних відносин у цій сфері, а також заходами протидії нелегальному попиту на наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори., це Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року №2341-III, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Концепцію реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів на 2002-2010 роки» від 24 січня 2002 року № 26-р, Постанова Пленуму Верховного Суду « Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» №4 від 26.04.2002

Трагедією сучасного соціуму в усьому світі є наркоманія, яка тягне колосальні негативні наслідки, завдає непоправної шкоди генофонду людства. За даними експертів, в сучасному суспільстві 200 мільйонів чоловік мають досвід вживання наркотиків, 100 мільйонів осіб вживають їх регулярно, 50 мільйонів людей хворі на наркоманію[4].

Далеко не всі підручники і навчальні посібники містять розділи, присвячені кримінологічній характеристиці та профілактиці злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. Наркоманія дає прямий вплив на погіршення соціально-психологічної атмосфери суспільства, стає своєрідним гальмом прогресу. Сучасна кримінальна ситуація, пов'язана з незаконним обігом наркотиків, становить реальну загрозу не тільки для нормального функціонування і вдосконалення соціальних відносин, вона здатна взагалі перекреслити майбутнє будь-якого суспільства, є реальною загрозою її національної безпеки[8,с.39].

Проблеми наркоманії та наркозлочинності ніколи не існують ізольовано один від одного, вони найтіснішим чином взаємопов'язані і переплетені між собою і такими негативними «фоновими» явищами і процесами, як алкоголізм, токсикоманія, проституція, бродяжництво, безпритульність неповнолітніх. Суспільна небезпека наркоманії та кримінального наркотизму виражається в тому, що в даний час ростуть, множаться і розвиваються наркотичні клани, що втручаються в економіку і політику не тільки своєї, а й інших держав.

Наступна грань суспільної небезпеки прояви наркозлочинності пов'язана з незаконною діяльністю і допомогою, яку надають деякі корумповані представники влади. Наприклад, загальновідомо, що наркомафія України і в інших країнах світу широко і небезуспішно використовує підкуп правоохоронців та суддів. В організовані наркоугруповання входять деякі співробітники правоохоронних органів, що здійснюють прикриття їх діяльності, з одного боку вилучають наркотики, з іншого - їх продають і «кришують» їх безпечне поширення. Не випадково на Генеральній асамблеї ООН у 2009 р. було підкреслено, що ринок наркотиків - це не просто купка неприємних типів, що роблять великі гроші[6,с.28].

Детермінант злочинності є причини, умови і фактори, відмінності між якими значною мірою є умовними, оскільки одне і те ж явище (наприклад, неформальна група споживачів наркотичних засобів) може бути одночасно і причиною, породжує злочин, і умовою, що сприяє формуванню причини або її прояву, або фактором, службовцям сприятливим фоном для вчинення злочину.

Існує безліч причин зростання рівня наркозлочинності в Україні - економічні, соціально-політичні, соціально-психологічні, технічні, медико-соціальні, екологічні:

- загальне зниження життєвого рівня населення;
- розширюючюся нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів;
- корумпованість органів влади;
- ідеологічний вакуум, криза духовності, відсутність позитивних ідеалів у суспільній свідомості;
- відсутність системи в організації дозвілля дітей та молоді;
- низький рейтинг здорового способу життя ;
- невідповідність батьків до проведення антинаркотичного виховання в сім'ї, психологічні проблеми співзалежності;

· низька ефективність (або повна відсутність) антинаркотичного виховання в школах, середніх та вищих навчальних закладах[9,с.55].

В умовах сучасної світової кризи, в якій виявилася втягнутою і Україна, всі ці негативні процеси можуть багаторазово зрости, стати незворотніми, що руйнують основні сфери життєдіяльності суспільства зсередини.

Отже, найбільш зручною класифікацією детермінант зазначених видів злочинів є виділення видів детермінант за рівнем їх дії: 1) загальносоціальні; 2) соціально-психологічні; 3) особистісні.

Серед загальносоціальних детермінант злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, особливе значення має загальна несприятлива на сучасному етапі соціально-економічна ситуація в Україні, що викликає цілий ряд негативних макропроцесів в суспільстві. В економіці - падіння економічного розвитку, нестабільна ситуація на сході країни, висока норма прибутку в сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

У політичній сфері - політична нестабільність у ряді регіонів України, що знижує в них можливості позитивного соціального контролю за незаконним обігом наркотичних засобів, корупційна внутрішня і зовнішня політика української чиновників, що створює сприятливі умови для подолання державної та митного кордону організованими групами, протидіюча здійсненню правоохоронними органами оперативно-розшукових та слідчих заходів щодо осіб, які займаються незаконним обігом наркотичних засобів.

Що стосується соціально-психологічних детермінант злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів то це можна вважати психологічне відчуження особистості від основних малих груп позитивної соціалізації (сім'ї, школи, трудових колективів тощо), що лежить в основі її злочинної поведінки[8,с.78].

До другої групи факторів, що стримують, наркотиків на особистість, відносяться: благополуччя в сім'ї, комфортні, доброзичливі відносини між батьками та дітьми, допомога, підтримка, турбота з боку батьків, хороша успішність у школі, дружба з однолітками, наявність інтересів і захоплень, заняття спортом, вибудовування життєвих цілей і планів на майбутнє.

У юридичній літературі пропонується велика кількість класифікацій і типологій осіб, залучених у незаконний обіг наркотиків, які прилучилися до споживання наркотичних засобів і психотропних речовин. Звичайно, вони більшою мірою є умовними, але за допомогою їх можна не тільки глибше зрозуміти характеристику особистості наркомана, але й розробити відповідні профілактичні заходи, що враховують специфіку та особливості структури її ознак. Залежно від ступеня наркотизації організму наркомани, поділяються на три групи:

а) епізодичні споживачі наркотиків, які чітко не уявляють наслідків звички до наркотику;

б) хронічні наркомани, які усвідомили своє становище і прагнуть до вилікування;

в) хронічні наркомани, не думають про лікування і критично оцінюють свого трагічного становища[5,с.63].

*Науковий керівник:
к.ю.н., доц., Шаранич С.С.*

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // *Голос України*. - 1996. - №128.
2. Кримінальний кодекс України: станом на 11 лютого 2013 р.: відповідає офіц. тексту/упоряд. В.І. Тютюгін.- Х.: Право, 2013.- 232 с.
3. Питання Державної служби України з контролю за наркотиками : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 457/2011 // *Офіційний вісн. України*. – 2011. – № 29. – Ст. 1263.
4. Про судову практику в справах про злочини сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua)
5. Буткевич С. А. Стаття 306 Кримінального кодексу України: науково-практичний коментар / - С. А. Буткевич // *Часопис цивільного і кримінально-го судочинства*. – 2013. – № 2 (11). – С. 139–146.
6. Іванов Ю. Ф. І-20 Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. - 264 с.
7. В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна - 2014 р., 440 с., підручник
8. Кримінологія: Особлива частина: Навч. посіб. / За ред. І. М. Даньшина. — Х.: Право, 1999.
9. Кримінологія і профілактика злочинів. Загальна частина: Курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гаврилишин, В. Г. Лихолоб та ін. — К., 1999.